

Tervetuloa Historialliseen museoon!

Vierailun aikatauluehdotus

Ryhmän aikuinen ilmoittaa ryhmänsä saapumisesta museon asiakaspalveluun 1. kerroksessa. Takit viedään 3. kerrokseen.

Jos vierailulla on yhtä aikaa kaksi ryhmää, toiset tutustuvat ensin 1. kerroksen Hyvä paikka -perusnäyttelyyn ja toiset aloittavat 3. kerroksesta Atlen ullakon ryhmätyötilassa. Noin 45 minuutin kohdalla vaihdetaan.

Aikataulut ovat ohjeellisia. Niiden noudattaminen on suositeltavaa erityisesti silloin, kun museossa on samaan aikaan kaksi kouluryhmää.

1. kerros

Hyvä paikka -näyttely 45 min

Näyttelyssä kierretään opettajan johdolla

Esim. jokin seuraavista tai niitä yhdistäen

- oppilas tai ryhmä valitsee jokaisesta huoneesta yhden mielenkiintoisen esineen, asian tai tiedon ja perustelee valinnan yhteisessä keskustelussa
- tutustutaan näyttelyyn huonekohtaisten tehtäväkorttien avulla
- tutustutaan näyttelyyn opettajan johdolla materiaalin nostoja hyödyntäen

3. kerros, Atlen ullakko

Arkeologisten löytöjen tutkimista ryhmätyötilassa 30 – 45 min

Jos aikaa on, voitte piipahtaa myös:

samassa kerroksessa sijaitsevassa asehuoneessa 5 min

ja/tai

2. kerroksen August Fellman –salissa (Kotiin – Karjalan kaikuja ja kuvia - näyttely)

10 min

Yhteensä 90 min

Ohjeita museovierailua varten

Oppilaat ovat koko museovierailun ajan opettajan vastuulla. Museon asiakaspalvelusta voi kysyä neuvoja.

Kulttuurikäynneillä opitaan museoetikettiä. Siihen kuuluu hallittu liikkuminen sekä äänenkäyttö.

Käynneillä ryhmä liikkuu aikuisen johdolla yhtenä ryhmänä muut museovieraat huomioiden.

Näyttelyssä saa valokuvata ilman salamaa ja somettaminen on sallittua tunnisteilla

@lahdenhistoriallinen ja @kulttuuriohjelma_lahti sekä #kulttuuriohjelma.

- Saapuessanne museoon tulette museon sisääntuloaulaan, josta löytyy museon lipunmyynti ja informaatiopiste.
- Vaatteiden säilytystilat ovat 3. kerroksessa. Sieltä löytyy tarvittaessa myös muutama lukittava lokero, joihin voi jättää repun tai arvotavarat. Opettaja huolehtii kaapin lukitsemisen ja avaamisen (ohjeet kaappien ovissa).
- Museon WC-tilat löytyvät pohjakerroksesta.
- Hyvä paikka -perusnäyttelyyn kulku on pääovista sisään tullessa oikealla.
Atlen ullakon ryhmätyötilat ja asehuone sijaitsevat 3. kerroksessa.
Vaihtuva näyttely Kotiin – Karjalan kaikuja ja kuvia sijaitsee museon 2. kerroksessa.
- Näyttelyesineet ovat suojassa valolta, pölyltä ja kosketukselta lasien sisällä. Vitriineihin ja seinällä oleviin kuviin ei saa koskea tai nojata, eikä niitä voi käyttää esim. kirjoitusalusina.
- Museon näyttelytiloissa ei saa syödä tai juoda.
- Jätä tilaa myös toisille ja tarkastele vitriiniä, esinettä tai kuvaa hieman kauempaa.
- Siirry rauhallisesti paikasta toiseen ryhmän mukana, älä juokse.
- Museossa ei tarvitse olla täysin hiljaa, vaan voit myös kysyä ja keskustella. On kohteliasta myös pitää kännykkä kiinni tai äänettömällä museovierailun ajan.

Yleistä Hyvä paikka -perusnäyttelystä (1.krs)

Hyvä paikka -näyttely kuvaa Lahden seudun historiaa 11 000 vuoden ajalta, jääkaudesta nykyaikaan. Lahden seutu on Suomen vanhimpia tunnettuja asuinpaikkoja. Sijainti Salpausselällä Itämeren ja järvi-Suomen välissä on ollut otollinen ja houkutteleva läpi historian.

Näyttelyssä kerrotaan siitä, millaista ihmisten elämä on ollut alueella, ja miten se on muuttunut ajan kuluessa. Jokaisessa huoneessa tutkitaan, **miksi Lahti ja Päijät-Häme on ollut hyvä paikka asua**. Huoneita on kaikkiaan 6. Niihin voi tutustua esim. niin, että 1. huoneeseen tutustutaan yhdessä, huoneisiin 2-3 tutustutaan ryhmissä keskustellen ja tehtäväkorttien tuella, huoneeseen 4 (Lahden kylän palo) jälleen yhdessä ja huoneisiin 5-6 ryhmissä keskustellen.

Ne näyttelyesineet, jotka eivät ole vitriinin sisällä, ovat vapaasti tunnusteltavissa. Tällaisia kohteita ovat 1. huoneen kampakeraaminen ruukku ja haapio, 2. huoneen vitriiniseinään kiinnitetyt tekstiili- ja korunäytteet sekä kuppikivi ja 3. huoneessa seinään kiinnitetty kärrynpyörä ja selailtava kirjaprojisio.

Lisätietoa saa erilaisilta tilassa olevilta näytöiltä, joista osa on kosketusnäyttöjä ja osa toimii viemällä käsi tunnistimelle.

(Hyvä paikka -näyttelyn kuvat valokuvaaja Ilkka Vuorinen, jollei toisin mainita.)

TEHTÄVÄKORTEISSA

Huone 1: Ihmiset tulevat

Tässä huoneessa opit, miksi Lahti oli hyvä paikka asua kivikaudella.

1. Tutustu paikasta toiseen liikkumiseen haapion eli veneen luona (takaseinän suuren projisoin edessä)

- Mistä materiaalista liikkumiseen käytetty haapio eli vene on valmistettu?

- Miten se on valmistettu?

- Pohdi ja kokeile, millaista sillä liikkuminen on ollut.

Haapio löytyy ensimmäisen huoneen takaseinän maisemaprojision edestä lattialta.

2. Tutustu Ristolasta löydettyjen saviruukkujen paloihin (keskilattian vitriinissä) ja tutki Syventävän kosketusnäytön tekstejä.

- Mitä syötäväksi kelpavaa ruukuissa on säilytetty?

- Mistä tulee nimitys kampakeraamiikka?

- Onko tällaisia ruukkuja ollut käytössä Lahden alueella?

Keramiikkavitriini sijaitsee ensimmäisen näyttelyhuoneen keskellä.

Opettajalle HUONE 1: Ihmiset tulevat, keltaisella merkityt kuvat tai esineet kertovat lisää

Ensimmäinen huone kuvaa, millaista elämä oli Lahden seudulla kivikaudella eli 5 000–10 000 vuotta sitten.

- Sitä ennen vallitsi **jääkausi**, jolloin suuri painava jääkansi peitti koko Pohjois-Euroopan. Jään sulaminen pysähtyi alueella viidensadan vuoden ajaksi, ja jään reunaan syntyi korkeamman maaston reunamuodostuma: **Salpausselkä**. Samaan aikaan syntyivät myös Itämeri, Päijänne ja muut suuremmat järvet. Niiden alueelle oli hyvä asettua asumaan.

Jääkauden jälkeistä aikaa kutsutaan nimellä **kivikausi** (9000–1700 eaa). Ihmisten tulo Suomen alueelle ajoittuu aikaan, jota kutsutaan mesoliittiseksi kivikaudeksi.

- Seutu tarjosi mahdollisuuksia metsästykseseen sekä marjojen poimimiseen ravinnoksi. Kalaa tuli, ja jopa hylkeitä pystyttiin pyytämään. Kivikauden lämmin ilmasto oli hyvä syy asettua alueelle. Esimerkiksi havupuita ei vielä kasvanut.
 - o huoneen kuvissa **tundraa** ja **lehtipuumetsiä**
 - o Suomessa menestyivät monet sellaiset kasvit, joita täällä ei nykyisin kasva. Vesipähkinä oli Suomen ”varhaisin maanviljelyskasvi”, ja sitä kasvatettiin vedessä.

Miten ihmiset liikkuvat?

- Metsästettäviä eläimiä, kuten peuroja ja majavia, alkoi tulla alueelle, ja niiden perässä myös ihmisiä. Alue oli hyvä paikka metsästää ja hankkia ruokaa muillakin keinoilla.
- Ihmiset liikkivat lumettomana aikana paikasta toiseen **puusta koverreilla veneillä eli haapioilla** (takaseinän projisio edessä, ja siihen saa halutessaan istua).
- Talvella he käyttivät rekeä tai suksia. Koira oli ihmisen ystävänä jo kivikaudella (suuri **printtikuva** vitriiniseinällä äärimmäisenä oikealta).

Ruuan säilyttäminen ja valmistus

Lahden alueella vanhin tunnettu asuinpaikka on **Ristolassa**, joka sijaitsi merenvuonossa Porvoonjoen latvavesillä.

- Ihmisten asumukset olivat siirrettäviä ja muodoltaan ”tiipiimäisiä”.
- Täällä asuneiden ihmisten puhumaa kieltä ei tunneta, mutta heidän käyttämiään esineitä on säilynyt maan sisässä tähän päivään asti.
- Lahden Ristolasta on löytynyt **Kampakeraamisten astioiden paloja** (keskilattian vitriinissä esineet 4 ja 5). Ruukuissa valmistettiin tai säilytettiin ruokaa, esimerkiksi **vesipähkinää** (keskilattian vitriini esine 10). Vitriinissä näkyy myös, millainen **ehjä ruukku** on ollut (keskilattian vitriini esine 1).
 - o Nimi kampakeramiiikka johtuu siitä, että saviastioiden pintaan on tehty ikään kuin kammalla tehtyjä vetoja.
 - o Ruukkujen lisäksi Lahdesta on löydetty hyvin pieniä piikivestä valmistettujen työkalujen paloja, eli pii-iskoksia.

TEHTÄVÄKORTEISSA

Huone 2: Ihminen viljelemässä maata

Tässä huoneessa opit, miksi Lahti oli hyvä paikka rautakaudella ja keskiajalla.

1. Tutustu vitriinissä olevaan naisen pukuun.

- Tunnustele seinällä olevia kankaita. Mistä aineesta puku on tehty?

- Tunnustele seinällä olevia korun osia. Mistä aineesta pukuun liittyvät korut on valmistettu?

- Mitä näet vitriinin takaseinällä olevassa kuvassa? Millaisessa ympäristössä pukua kantanut nainen on elänyt?

Hollolan Kirkkailanmäen naisen puku on vitriinissä heti huoneen ovesta tultaessa oikealla.

2. Tutustu huoneen keskellä korokkeella olevaan kuppikiveen.

Kuppikivi sijaitsee korokkeella toisen näyttelyhuoneen keskellä. Katso myös kuvia ja lue tekstiä ikkunanäytöstä, jossa on kuvattuna papin hahmo.

- Miten arvelette, että kuppimaiset syvennykset on tehty kiveen?

- Mitä kivessä oleviin kuppeihin on laitettu?

- Mitä muita merkkejä ihmisten uskonnosta näet tai kuulet huoneessa?

Opettajalle HUONE 2: Ihminen viljelemässä maata, keltaisella merkityt kertovat lisää

Toisen näyttelyhuoneen ensimmäisellä, tummalla puolella kuvataan siirtymistä maanviljelykseen rautakaudella eli noin vuonna 1700 eaa. Huoneen vaalealla puolella ollaan kristillisellä ajalla noin 1200 jaa ja maanviljelykseen perustuva elämäntapa säilyi samankaltaisena noin 1700-luvulle asti.

Rautakaudella eli noin vuosina (n. 500 eaa.–1200 jaa.) maanviljelyä on kokeiltu ensin Päijänteen länsi- ja eteläpuolella. Ajatus siitä, että maanviljely on hyvä tapa hankkia ravintoa, tuli Päijät-Hämeeseen tänne muualta tulleiden ihmisten mukana.

- Alueen hyvälaatuiseen maahan kylvettiin vehnää ja ohraa.
- Pellot olivat pieniä, eikä niiltä saatu suuria satoja.
- Ihminen jatkoi kalastamista, metsästystä ja marjojen poimimista maanviljelyksen lisäksi.
- Ihmisellä alkoi olla kotieläimiä: lehmiä, lampaita, sikoja, härkiä, hevosia, kukkoja ja kanoja.

Kun ihmiset asettuivat aloilleen, alettiin maata pitää myös omana. Syntyi kyliä, joista Lahden kylä Hollolassa oli yksi.

- Lahti on mainittu ensimmäistä kertaa **keskiajalla** (n.1200–1530) vuonna 1445, mutta kukaan ei tiedä, koska kylä on perustettu. Se on vain syntynyt, kun taloja on alettu rakentaa enemmän lähelle toisiaan.
- Lahti sijaitsi hyvällä paikalla, sillä maa oli hedelmällistä viljellä, ja ruokaa riitti kaikille. Sijainti oli hyvä, ja kylästä pääsi helposti suuria teitä pitkin tärkeisiin kaupunkeihin, Turkuun ja Viipuriin.
- Huono puoli yhteyksissä oli se, että myös taudit levisivät helpommin.

Suomesta tuli osa Ruotsia, ja kuningas hallitsi myös suomalaisia. Yhteisten asioiden hoitamista varten alettiin kerätä veroja eli jokainen maksoi osuuden omista varoistaan kuninkaalle. Yhteisistä asioista sovittiin käräjillä eli tapaamisessa, johon oli kokoontunut luotettavia henkilöitä.

- Ensimmäinen nimeltä tunnettu lahtelainen oli käräjillä istunut Kalku Lactis, eli ”**Lahlen Kalle**”, (mies vasemman puoleisessa ikkunanäytössä valkoisella seinällä).

Millaisia vaatteita ihmiset käyttivät?

Maata viljelevät ihmiset asettuivat pysyvämmiin aloilleen. Heillä alkoi olla aikaa valmistaa vaatteita kutomalla ja neulomalla.

- Osattiin tehdä **lautanauhoja** (keskilattian vitriini) ja neulakinnastekniikalla **lapasia** (kosketeltava osuus osana vitriiniseinää).
- Kirkkailanmäellä Hollolassa asui nainen, jonka haudasta löytyneistä näytteistä on tehty uusi **puku** (vitriiniseinällä oikealla). Hänellä on päällään sinisestä villakankaasta kudottu puku ja esiliina sekä pellavainen aluspuku.
 - o Puvussa ei ole ollut nappeja tai vetoketjuja, vaan se on kiinnitetty päälle korujen avulla.
 - o Olkapäillä pukua ovat pitäneet paikallaan kupurasoljet ja esiliina pysyy paikallaan vyön avulla.

Millaisia uskontoja ja palvontapaikkoja ihmisillä oli?

Suomeen alettiin rakentaa kirkkoja, koska alue alkoi muuttua kristilliseksi (roomalaiskatolinen).

- Suuri kivikirkko Hollolassa oli myös lahtelaisten kirkko. Siellä oli hienoja patsaita ja maalauksia.
- Samaan aikaan oli käytössä **kuppikiviä**, jotka olivat pakanallisia palvontapaikkoja. Kuppikiven takana on nainen, joka on laskemassa kiven kuppimaisiin syvennyksiin viljanjyviä sadakseen hyvää satoa. Ihmiset uskoivat, että kupeissa säilyneellä sadevedellä oli pyhittäviä voimia. Kuppikivinä on käytetty suuria kiviä tai kalliopintoja, joihin on työkaluilla kaiverrettu kuppimaisia syvennyksiä. Niitä löytyy alueelta paljon.

TEHTÄVÄKORTEISSA

Huone 3: Lahti on hyvässä paikassa vesireittien ja rautatien varressa

Tässä huoneessa opit, miksi Lahti oli hyvä paikka 1700- ja 1800-luvulla.

1. Tutustu vitriiniseinän keskellä olevaan markkinakärryyn, katso vitriinin esineitä ja kuuntele huoneen ääniä.

Vastauksia löydät myös katsomalla ikkunanäytön tekstejä ja kuvia.

- Millä kulkuvälineillä ihmiset ovat liikkuneet?
- Mitä markkinoilta ostettiin?
- Kurkista markkinakärryn luukkuihin. Mitä näet?

Vitriiniseinällä olevassa markkinakärryssä on kurkistusluukkuja.

2. Tutustu huoneessa olevaan kirjaprojisioon katsomalla kuvia ja kääntämällä rauhallisesti sivuja.

Kirjaprojisio väittelevistä papinpojista löytyy huoneen nurkasta. Siihen voi tutustua myös ilman kuulokkeita tekstejä lukemalla.

- Mistä aiheista papinpojat väittelevät?
- Mitä hyviä asioita Hollolassa on? Entä Sysmässä?

Opettajalle HUONE 3: Lahti on hyvässä paikassa vesireittien ja rautatien varressa 1700- ja 1800 -luvulla, keltaisella merkityt kertovat lisää

Tässä huoneessa kuvataan Päijät-Hämettä Ruotsin vallan ajan lopulla ja Venäjän vallan ajalla 1700-luvulta 1870-luvulle.

Lahti sijaitsee hyvällä paikalla, sillä täältä on hyvät yhteydet eri puolille Etelä-Suomea. Rautatie Helsingistä Pietariin rakennettiin Lahden kylän kautta vuonna 1869.

- Rautatien ansiosta yhteydet entisestään paranivat, ja Lahden kylä alkoi kasvaa.
- Toinen rata tavaroiden kuljettamista varten kulki Vesijärven satamaan, jossa sijaitseva nykyinen Kahvila Kariranta on entinen asemarakennus.

Suomi oli vuoteen 1809 osa Ruotsia, mutta Venäjän voitettua sodan Suomesta tuli autonominen osa Venäjän valtiota, ja tsaari oli myös Suomen hallitsija.

- Rautatie tarjosi hyvän yhteyden itä-länsi-suunnassa, Vääksyn kanavan rakentaminen vuonna 1871 taas etelä-pohjoinen-suunnassa vettä pitkin.
 - o Asikkalan Vääksy sijaitsee paikassa, jossa vain pieni maakannas erottaa suuren Päijänne-järven Vesijärvestä. Vesijärveä pitkin pääsi ensin kulkemaan kanavalle, jota pitkin laivat lasketaan järvestä toiseen. Vesireitit yhdistivät ihmisiä Päijät-Hämeessä.

Miten ihmiset liikkuvat?

Maantiet olivat vielä huonoja, eikä autoja tai polkupyöriä ollut vielä edes keksitty. Ihmiset kulkivat pitkiä välimatkoja hevoskyydillä. Hevosia ostettiin usein markkinoilta, joita Lahdessakin järjestettiin.

- Myös kihloihin menossa olevat parit matkustivat markkinoille hankkimaan vihkisormuksia. Sulhanen saattoi myös ostaa morsiamelleen kihlasilkin, eli suuren silkkihuivin (vitriinissä esine 1), hopeasormuksen (esine 5) tai sulhanen valmisti itse ruginlavan (vitriinissä esine 4).
- Markkinoilta ostettiin myös kalaa (kalapytty vitriinissä esine 1), tupakkaa (esine 12), juureksia (esine 6).

Mitä muita hyviä paikkoja alueella oli?

Lahden kylä ja Vääksyn Anianpelto kilpailivat pitkään siitä, kummasta tulee suurempi markkinapaikka Etelä-Suomessa. Toinen kilpailu oli käynnissä Hollolan ja Sysmän välillä (kirjaprojisio).

- Hollolan kirkkoherran poika Johan Fredrik Bucht ja Sysmän kappalaisen poika Michael Ticcander väittelivät siitä, kumpi pitäjästä on parempi esimerkiksi kulkuyhteyksien tai viljelyksen alalla. He kuvasivat väitöskirjoissaan oman pitäjänsä olosuhteita ja pohtivat, miten asiat voitaisiin järjestää paremmin. Heidän keskustelunsa on sovitettu vuoropuhelun muotoon.

Opettajalle **HUONE 4: Mitä tapahtui 1877.** keltaisella merkityt kertovat lisää

Lahden kylän palosta kertovaan pienoismalliin kannattaa tutustua yhdessä koko ryhmän kanssa. Ryhmä voi seistä tai istua lattialla pienoismallin ympärillä. Pienoismalli käynnistetään viemällä käsi liekkikuvakkeen päälle. Opettaja voi lukea suurella näytöllä olevat tekstit, jolloin oppilaat voivat keskittyä seuraamaan tapahtumia pienoismallista tai sitten kukin lukee tekstejä ja seuraa tapahtumia itse.

Tutustukaa Lahden kylän vuoden 1877 tulipalosta tehtyyn pienoismalliin. Voitte pohtia yhdessä esim.

- **Mitä hahmoja löydätte pienoismallista?**
- **Miten palo sai alkunsa?**
- **Mitä kylän tulipalosta seurasi?**

Lahden kylä oli Hollolan suurimpia, ja se oli alkanut kasvaa rautatien ja hyvien tieyhteyksien ansiosta.

- Kylässä asui maanviljelijöiden lisäksi rautatieläisiä, käsityöläisiä ja kauppiaita.
- Kylä oli levoton raittikylä ja markkinapaikka.
- Kylä sijaitsi Ylisen Viipurintien varrella, joka yhdisti Turun Viipuriin.
- Suurin osa kylän taloista sijaitsi nykyisen torin kohdalla, ja niiden tontit olivat kapeita suikaleita, jotka ulottuivat tieltä Kolkanmäelle tai Selänmäelle (nyk. Radiomäelle) päin. Pihat olivat niin kapeita, että niissä ei mahtunut hevosten ja kärryjen kanssa kääntymään. Kylässä asui ahtaasti noin 600 asukasta.

Kesäkuun 19. päivä vuonna 1877 muutti kylän elämän pysyvästi.

- Suurin osa kylän asukkaista oli lähtenyt peltotöihin, sillä oli hyvä heinänteko-aika.
- Tarina kertoo, että Mörtin muonamiehen lapset Marolan talossa olivat jääneet kotiin sillä aikaa, kun aikuiset olivat peltotöissä. Tuli pääsi vahingossa irti keittiöstä aamulla noin kello yhdeksän aikaan, ja levisi nopeasti kovan tuulen ansiosta kylän länsiosaan.
- Vaikka asukkaat ryntäsivät peltotöistä paloa sammuttamaan, se ei onnistunut. Noin kello 11 koko kylä oli liekeissä, ja kolmelta iltapäivällä koko kylä kolme taloa lukuun ottamatta oli tuhoutunut.
- Kukaan ei kuitenkaan kuollut palossa, ja onneksi myös kotieläimet ja ruokavarastot saatiin turvaan.

Tulipalossa tuhoutuneiden esineiden osia löytyy näyttelyn vitriiniseinältä.

- Perimätieto kertoo, että huoneen tuoleista oikean puoleinen.
- Astioiden sirpaleita, lasia, nauloja ja nappeja löytyi runsaasti torin laidalta Aleksanterinkadun vierestä paikalta, jossa oli sijainnut Mäkelän kauppa.

Tulipalon jälkeen päätettiin kylä rakentaa uudestaan, mutta eri tavalla.

- Arkkitehti Caween piirsi alueelle korttelit sekä kadut, ja niiden mukaan alettiin rakentaa uusia taloja.
- Lahti ei ollut enää pelkkä maalaiskylä, vaan se sai kauppaloikeudet paloa seuraavana vuonna 1878, ja kasvettuaan tarpeeksi siitä tuli kaupunki vuonna 1905.

TEHTÄVÄKORTEISSA

Huone 5: Vuodet 1880–1940

Tässä huoneessa opit, miksi Lahti oli hyvä paikka 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa.

1. Tutustukaa kosketusnäyttöön huoneen keskellä.

- Millaisia tehtaita löydät Lahden alueelta?

- Mitä ihmiset tekivät vapaa-ajalla?

Kosketusnäytön sisältöihin voi tutustua koskettamalla näytössä olevia kuvakkeita ja otsikoita.

2. Tutustukaa esineisiin ja valokuvaan vitriiniseinällä. Kuuntele myös ääniä ja katso seinällä olevia mustavalkoisia valokuvia.

- Miten ihmiset pitivät yhteyttä toisiinsa?

- Millä välineillä ihmiset liikkuvat?

Rautatienkatu 1920-luvulla.

Kuva: Lahden museoiden kuvakokoelmat.

Opettajalle HUONE 5: Vuodet 1880–1940. keltaisella merkityt kertovat lisää

Miksi Suomen nuorin kaupunki Lahti oli hyvä paikka?

Suomi itsenäistyi Venäjältä vuonna 1917. Seuraavina kuukausina Suomessa käytiin **sisällissota** punaisten ja valkoisten välillä.

- Sodan loppuvaiheessa taisteluita käytiin myös Lahden alueella.
- Lopulta sota päättyi valkoisten voittoon, ja hävinneistä punaisista osa koottiin Lahteen Fellmanin pellolle, joka sijaitsee Lahden Kartanon lähellä.

Lahtea kutsuttiin pitkään ”Suomen nuorimmaksi kaupungiksi”, sillä se oli saanut kaupunkioikeudet viimeisimpänä.

- Nuoruus tarkoitti sitä, että Lahdessa saatiin nopeasti asioita aikaan.
- Kun Norjan Holmenkollenilla järjestettiin suuret hiihtokilpailut vuonna **1922**, heti seuraavana vuonna Lahdessa järjestettiin ensimmäiset **Salpausselän kisat**.
 - o Hiihto onnistui alueella hyvin Salpausselän mäkien ja hyvän lumitilanteen takia.
- **Hyyppymäkien** lisäksi radiomastoista tuli kaupungin maamerkki, kun suurradioasema **mastoineen** rakennettiin Radiomäelle vuonna 1927.

Lahtea sanottiin **Suomen Chicagoksi**, sillä kaupunki oli nopeasti kehittyvä.

- Myöhemmin ”Suomen Chicago” on tarkoittanut sitä, että kaupungissa oli paljon teurastamoita, mutta myös levottomuuksia.
- Täällä oli paljon teollisuutta, erityisesti huonekalutehtaita.
- Lahtea sanottiin myös puuseppien kaupungiksi.
- Huonekaluteollisuuden lisäksi kaupungissa oli tekstiilitehtaita, rautateollisuutta, kauppoja ja kouluja. Niiden takia kaupunkiin muutti paljon uusia asukkaita.
- Kaupunki kasvoi nopeasti, ja siihen liitettiin alueita erityisesti Hollolan puolelta.

- Kaikissa kodeissa ei ollut vielä sähköä tai vettä. Monia uudistuksia asumismukavuudessa tapahtui, kun sähkö- ja puhelinlinjat saatiin vedetyksi kaupunkiin.

- Maantiet paranivat, ja autoja alkoi olla kaduilla enemmän. Ikkunanäytöissä näkyvät hahmot istuvat junan kyydissä, ja maisemat vaihtuvat heidän takanaan.
 - o Vasemman puoleisessa näytössä istuu opettajatar, jolla on yllään Hämeen kansanpuku. Hän on matkalla Helkajuhlille
 - o Toisena vasemmalta olevassa näytössä istuu nuori sotilaspoika, joka on ollut valkoisten puolella vahtimassa punaisia vankeja Sisällissodan aikana
 - o Toisena oikealta olevassa näytössä on tehtaan omistaja, joka etsii kaupungista uusia mahdollisuuksia yritykselleen
 - o Oikean puoleisessa näytössä on nuori tyttö, joka on tulossa kaupunkiin töihin tehtaaseen tai palvelustytöksi jonkun toisen kotiin

- Sanomalehdistä lukemalla saatiin nopeammin tietoa maailman asioista ja ilmiöistä.

- Maanviljelyksessäkin tapahtui uudistuksia. Esimerkiksi teräsaura ja separaattori otettiin käyttöön.

TEHTÄVÄKORTEISSA

Huone 6: Vuodet 1940–2000

Tässä huoneessa herätellään ajatuksia siitä, millainen paikka Lahti on elää nykyisin.

1. Tutustu huoneen esineisiin.

Ohje: Valitse sisältöjä koskettamalla kosketusnäytöllä olevia pyöreitä kuvakkeita.

- Mitä vaatteita löydät huoneen vitriineistä? Kuka niitä on käyttänyt?

- Mitä harrastuksia nuorilla on ollut?

Huoneen vitriineihin syttyy valot, kun painaa kosketusnäytöllä (kuvassa henkilöiden kohdalla) olevia pyöreitä kuvakkeita. Näytöllä on lisätietoa esineistä ja seinällä näkyy kuvia sekä videoita.

2. Tutustu huoneen oven vieressä olevaan

projisioseinään. Vie kätesi projisioseinän

lohkojen päälle, niin näet lahtelaisten lasten ja nuorten ajatuksia Lahdesta. Sulje rastista (X).

- Millaisia vastauksia lahtelaiset lapset ja nuoret ovat antaneet kysymykseen siitä, miksi Lahti oli hyvä paikka?

- Pohtikaa yhdessä, millainen paikka Lahti on asua.

- Mikä voisi olla eri tavalla tai mitä voisi muuttaa niin, että se olisi vieläkin parempi paikka asua?

Opettajalle **Huone 6: Vuodet 1940–2000**, keltaisella merkityt kertovat lisää

Miksi Lahti on hyvä paikka elää **nykyisin**?

Suomi oli sodassa Neuvostoliiton kanssa 1940-luvulla, mutta säilytti itsenäisyytensä (**Karjalainen Lahti; Seinä 1**).

- Suomen alue pieneni idässä sijaitsevan Karjalan alueen kohdalta, ja suuri joukko ihmisiä joutui hankkimaan uuden kodin muualta maasta.
- Lahden alueelle tuli runsaasti uusia asukkaita **Karjalassa** sijainneesta suuresta **Viipurin** kaupungista.
 - o Tarinan mukaan Lahden kaupunginjohtaja Uuno Takki oli rautatieasemalla vastassa tulijoita, ja houkutteli ihmisiä jäämään Lahteen, sillä täällä oli hyvät mahdollisuudet tehdä työtä.
- Ihmisten lisäksi **esineitä** tuotiin Lahden museoihin turvaan Viipurin historiallisesta museosta (Keskilattian Muistamon esineet, **seinävitriinin esineistä esimerkiksi luuhaarniska**, joka on koottu mursun syöksyhampaasta tehdyistä luulevyistä, jotka asettuvat hieman päällekkäin. Luulevyt on kiinnitetty toisiinsa mursunnahkaisilla nauhoilla, jotka kulkevat levyihin porattujen **reikien läpi**.)

Erkkerissä kuullaan ääniteos, johon on koottu aitoja lahtelaisten muistoja 1950-luvulta 1970-luvulle. Nauhoilla olevat henkilöt puhuvat esimerkiksi **Salpausselän kisoista** ja elämästä **Mukkulan kartanossa**.

Lahti on kasvanut kaupunkina edelleen, ja vielä 1970-luvulla täällä oli runsaasti teollisuutta (**Uusi uljas kaupunki, Seinä 2**).

- Tehtaissa valmistettiin huonekaluja ja vaatteita, joita vietiin ulkomaille.
- Suomessa koettiin 1990-lamakuusi, jonka aikana monet tehtaat joutuivat lopettamaan toimintansa, ja monet lahtelaiset joutuivat työttömiksi. Laman jäljet näkyvät kaupungissa edelleen.
- Entisistä teollisuusalueita on nykyisin tullut viihtyisiä ajanviettopaikkoja, esimerkkinä Lahden satama.

Lahtelaiset nuoret ovat viettäneet aikaa kaupungilla eri tavoin (**Nuorison paikat; Seinä 3**).

- Monet lapset hiihtivät tai hyppäsivät mäkeä itse rakennetuista hyppyreistä.
- Kirjastossa, teatterissa ja uimahallissa oli tekemistä. Lahden konserttitalossa oli aluksi myös keilahalli.
- Jotkut nuoret kävivät discossa. Eri musiikkityylien kuuntelijat muodostivat jengejä, jotka kulkivat keskustassa eri puolilla katua tappelujen välttämiseksi. Farkkuihin pukeutuneet rasvatukkaiset rokot eli rokkarit kuuntelivat rock-musiikkia. Poppareilla puolestaan oli värikkäämmät vaatteet.

Lahtelaisilta lapsilta ja nuorilta on kysytty, miksi Lahti on hyvä paikka asua (viimeinen vihreä **projisioseinä**).

- Heidän vastauksissaan näkyy se, että kaupungissa on hyvä ja turvallinen ympäristö.
- Täällä voi harrastaa monenlaisia asioita.
- Vastauksissa korostuu ulkoilu puistoissa, Vesijärvi, metsän ja kaupungin läheisyys.

Atlen ullakon ryhmätyötila 3.krs

Atlen ullakon ryhmätyötilassa on Lahden torilla vuonna 2013 tehtyjen arkeologisten kaivausten löytöjä. Tarkoituksena on tutkia niitä ryhmissä ja harjoitella samalla tarkkojen ja kuvailevien havaintojen tekemistä. Esineiden on arvioitu olevan 1800-luvun lopulta tai 1900-luvun alusta, joten ne ovat yli 100 vuotta vanhoja. Lahden kylän paloa (1877) on kuvattu ja tuon ajan esineistöä on esillä myös ensimmäisen kerroksen Hyvä paikka -näyttelyssä.

Yleensä museossa ei saa koskea esineisiin. Tässä tutkittavana olevat esineet kuuluvat ns. käyttökokoelmaan ja niitä voi tutkia ja tarkastella lähemmin. Kaivauksissa löytyi todella paljon tietynlaisia esineitä. Siksi osa kaksoiskappaleista on voitu siirtää ns. käyttökokoelmaan esim. opetuskäyttöä varten.

Aluksi opettaja voi näyttää esimerkin omaisesti **laatikossa 0** olevia piipunvarsia ja piipun pesää.

- *Liitupiipun koppa ja liitupiipun varsia*
 - *Ajoitus löytöyhteyden perusteella: 1877 tai nuorempi*
 - *Löytöpaikka: kellari Mäkelän tontilla*
 - *Kuvaus: Liitupiipun koppa ja katkennut varren pala, osat eivät kuulu yhteen.*

Esineet ovat aina läpinäkyvissä pusseissa laatikon sisällä.

- Opettajalle tiedoksi: Esineet on läpinäkyvissä pusseissa, koska niistä voi irrota esim. ruostetta. Ei kuitenkaan haittaa, jos esineisiin koskee paljain käsin myös ilman pussia. Esineet on kuitenkin syytä tarvittaessa palauttaa pussiin ja sulkea se.
- Tutkimustehtävapistettä on yhteensä **8**.
- Jaa oppilaasi niin, että kunkin tutkimustehtävän luona aloittaa yksi ryhmä (esim. 24 oppilaan luokka 3 oppilaan ryhmiin).
- Kuhunkin esineeseen liittyvät tutkimustehtävät ovat laatikon kannessa sisäpuolella.
- Kukin oppilasryhmä vastaa yhteen paperiin. Papereita, lyijykyniä ja kumeja on valmiina ryhmätyötilassa.
- Käytettävä aika on 3 min / tutkimustehtävä. Tehtäväaika kannattaa kellottaa esim. puhelimen ajastimen avulla, jotta lopussa ei tule kiire tai että mitään ei tarvitsisi jättää pois.
 - Vaihtoehtoisesti voit myös valita, että tutkitte yksittäisiä laatikoita pidemmän aikaa ja osa jää mahdollisesti pois.
- Aina 3 min välein ryhmät vaihtavat viereisen tutkimustehtävän luo esim. aina myötäpäivään seuraavalle pisteelle siirtyen.
- Lopuksi voidaan käydä läpi oikeat vastaukset ja havainnot (oikeat vastaukset on tässä opettajan materiaalissa merkitty punaisella). Tiesikö tai arvasiko joku?
 - Jos aika loppuu kesken, oikeat vastaukset voi paljastaa myös koulussa ja käydä tehtävät läpi tässä materiaalissa olevien kuvien avulla.
 - Lopuksi tai jälkikäteen koulussa voitte keksiä tarinan, jossa ovat mukana kaikki esineet.

Laatikko 1:

1. Minkä värinen se on? Millainen pinta siinä on?
2. Mitä merkintöjä löydätte esineestä? Mitä ne voisivat tarkoittaa? (J.K. mahdollisesti tekijän merkki)
3. Mikä esine teidän mielestänne on? (oikea vastaus: valkosavesta tehty tasokaakeli kaakeliuunista)

Laatikko 2:

1. Minkä yksityiskohdan huomaatte esineessä ensimmäisenä? Millaiseksi kuvittelette kokonaisen esineen?
2. Miltä esine tuntuu kädessä? Tunnustelkaa pussin läpi.
3. Mikä esine teidän mielestänne on? Minkä ikäiselle henkilölle esine on voinut kuulua? (oikea vastaus: posliininuken kaula, pää tarkoitettu ommeltavaksi kangasvartaloon)

Laatikko 3:

1. Ota esineet käteen (pidä ne kuitenkin pussissa). Vertaile niiden painoa. Mitä materiaalia ne ovat? (oikea vastaus: rauta ja liuskekivi)
2. Millainen on kevyemmän esineen pinta? Entä painavamman esineen pinta?
3. Mitä esineet ovat? Ne myös liittyvät yhteen. Miten? (oikea vastaus: rautaveitsen terä, jossa mahdollisesti puinen kahva on ollut kiinni, liuskeesta valmistettu katkennut hioinkivi)

Laatikko 4:

1. Mitä eri värejä näette esineissä?
2. Mitä materiaalia ne voisivat olla?
3. Mitä esineet ovat? Vihje: kotoasi löytyy useita vastaavia esineitä. (oikea vastaus: metallilevystä leikattuja ja pyöristeltyjä lusikoita, kupariseosta)

Laatikko 5:

1. Kuvailkaa esineestä kolme asiaa.
2. Mihin tarkoitukseen esineessä olevat reiät ovat?
3. Mikä esine on? Vihje: liittyy vaatetukseen. (oikea vastaus: kengän osa, nauhalista)

Laatikko 6:

1. Minkä painoinen esine on? (oikea vastaus: 698 g)
 - a. 75 g
 - b. 1 kg 13 g
 - c. 698 g
 - d. 752 g
2. Katsokaa esinettä eri puolilta ja kuvailkaa sen pintaa.
3. Mikä se on? (oikea vastaus: kuonamöykky, jossa on lasimassaa ja rautaa, syntynyt mahdollisesti kylän palossa kuumuuden seurauksena)

Laatikko 7:

1. Millaiseksi kuvittelette ehjän esineen?
2. Miten arvelette esineen muuttuneen ajan kuluessa? Onko esim. sen väreille tai muodolle tapahtunut jotain?
3. Mikä esine on? (oikea vastaus: rautainen avain)

Laatikko 8:

1. Kuvailkaa esineistä kolme asiaa.
2. Miltä esine on näyttänyt uutena?
3. Mitä ne ovat? (oikea vastaus: pullonkorkkeja)

Ryhmätyötilassa tehtyjen tutkimustehtävien jälkeen voitte piipahtaa **asehuoneessa**. Siellä voitte esim. harjoitella tiedon etsimistä ja koettaa löytää mahdollisimman vanhan esineen.

Voitte myös halutessanne käydä **2. kerroksen näyttelyssä** Kotiin – Karjalan kaikuja ja kuvia. Tällöin suositellaan lyhyttä noin 10 min käyntiä August Fellman –salissa, josta on näkymä Kisapuiston ja Pikku-Veskun suuntaan.

- Historiallisen museon rakennus oli aikanaan (1900-luvun alussa) Fellmannin perheen koti ja ikkunasta näkyi heille kuuluvia maita.
- Vasemmalla seinällä on valokuvia siitä, miten Karjalasta toisen maailmansodan yhteydessä muuttaneet henkilöt ovat myöhemmin palanneet katsomaan vanhoja kotiseutujaan.
 - Kuvittelutehtävä tulevaisuudesta: Mieti itseäsi 70-vuotiaana. Mitä lapsuuden ajan paikkaa sinä haluaisit palata katsomaan? Miltä siellä silloin mahtaa näyttää?
- Vasemmalla seinällä on myös karttapiirroksia, joita Karjalasta muuttaneet ihmiset ovat piirtäneet pihapiiristään muistin varaisesti.
 - Pohdintatehtävä tai koulussa vierailun jälkeen tehtävä piirrostehtävä: Mitä asioita sinä piirtäisit kotisi ympäristöstä, kun haluaisit kertoa esim. muualla asuvalle ystävällesi, miltä siellä näyttää ja mitä siellä on?

Tutkimustehtävien esineiden kuvat

Laatikko 0: Opettajan esimerkissä liitupiipun varret ja piipun pesä

Laatikko 3: Hioinkivi ja veitsen terä

Laatikko 5: Kengän osa, nauhalista

Laatikko 1: Kaakelinpala

Laatikko 6: Kuonamöykky

Laatikko 4: Lusikoita

Laatikko 2: Posliininuken kaula

Laatikko 7: Avain

Laatikko 8: Pullonkorkeja

